

FUNCȚIILE CONSTITUȚIEI – FACTOR IMPORTANT DE CONFIGURARE A REGIMULUI CONSTITUȚIONAL CONTEMPORAN

Gheorghe COSTACHI,

doctor habilitat în drept, profesor universitar,
cercetător științific principal al Institutului de Cercetări Juridice și Politice
al Academiei de Științe a Moldovei

SUMMARY

Article includes a comprehensive approach to the most relevant functions own of democratic constitutions with which one can establish and maintain the constitutional order in the contemporary rule of law. Consequently, it was concluded that the rule of law not only needs on the Constitution, because its existence does not prove the existence of the state as a state of law. Rule of law needs a democratic constitution, that fulfill its functions effectively, namely to establish a real democratic constitutional regime, respected by all.

Keywords: rule of law, constitution, function, protection, constitutional regime

REZUMAT

Articolul cuprinde o abordare complexă a celor mai relevante funcții proprii constituțiilor democratice, cu ajutorul cărora se reușește instituirea și menținerea regimului constituțional în statul de drept contemporan. În consecință, se conchide că un stat de drept nu are nevoie doar de constituție, deoarece existența acesteia nu dovedește existența statului ca stat de drept. Statului de drept îi este inerentă o constituție democratică, care să-și îndeplinească eficient funcțiile, adică să instaureze un regim constituțional democratic real, respectat de către toți.

Cuvinte-cheie: stat de drept, constituție, funcție, protecție, regim constituțional

Introducere. Constituind, chiar de la bun început, legea fundamentală a statului, constituția, în pofida tuturor revoluțiilor, reformelor, competițiilor puterilor politice, diferitor doctrine politice, particularităților dreptului din diferite țări, rămîne a fi principalul element al oricărui sistem de drept național [5, p. 77].

Reformele constituționale din ultimele decenii, desfășurate în fostele republici ale URSS și în alte țări din Europa, au demonstrat amplificarea rolului constituțiilor pentru formarea noilor state, a noilor sisteme de drept, pentru dezvoltarea democrației în toate formele sale de manifestare. Practic în toate cazurile, momentul decisiv al transformărilor l-a constituit elaborarea și adoptarea constituțiilor, prin care s-au pus bazele unor noi orînduirii politice și juridice [6, p. 121]. În pofida tuturor argumentelor ce susțin o apreciere pesimistă a modelelor contemporane de constituții, totuși, în condițiile unor transformări radicale, anume legea fundamentală a statului constituie pentru societate speranța transformărilor pozitive, a schimbărilor spre bine.

E de menționat în acest sens că experiența istorică demonstrează cu pregnanță că adoptarea constituției a devenit un eveniment de importanță capitală pentru societatea umană, ea marcînd victorii și împliniri de aspirații și sentimente sociale și morale. În același timp, precizăm că elaborarea unei constituții nu este un simplu act de redactare a unui document. Aceasta deoarece constituția a fost și este concepută – într-o viziune mai largă, ce excede juridicului – nu numai ca o lege fundamentală, ci și ca o realitate politică și statală ce se identifică chiar cu societatea pe care o creează sau o modelează și pentru care adoptarea sa dobîndește semnificația unei adevărate revoluții [10, p. 39-40]. Astfel, pretutindeni astăzi adoptarea constituției este un mare eveniment politic, social și juridic al vieții statale. În acest sens este relevantă opinia lui I. A. Kraveț [17, p. 129], potrivit căruia adoptarea unei noi constituții reprezintă o revoluție constituțională, deoarece ea conține un șir de principii noi de organizare a statului și a societății, în corespundere cu care se va desfășura în continuare transformarea sistemului politic și de drept.

Scopul acestui demers științific constă în reliefaarea și analiza funcțiilor proprii constituției, grație cărora se reușește instituirea și menținerea regimului constituțional în statul de drept contemporan.

Materiale și metode aplicate. Suportul doctrinar al prezentului studiu este constituit din cele mai relevante lucrări din domeniu, semnate de autori autohtoni și străini, precum și din Legea Fundamentală a statului. La elaborarea studiului au fost utilizate o serie de metode de cercetare științifică, precum: metoda logică, analiza (deducția, inducția), metoda comparativă, metoda sistemică și cea istorică.

Rezultate obținute și discuții. Constituția este un rezultat al transformărilor economice, politice, sociale și juridice, ea marchează (definește, conturează) o etapă istorică din viața unei țări, consfințește victoriile și dă expresie și stabilitate politico-juridică realităților etapei istorice în care a fost adoptată. În context, remarcabilul constituționalist român C. Ionescu susține că conținutul legii fundamentale reflectă condițiile social-politice și istorice existente la un moment dat într-o societate dată, tradițiile isto-

rice, interesele naționale, cultura politică a poporului etc. [9, p. 4].

Respectiv, Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994 [4], consfințește aspirațiile seculare ale poporului nostru de a trăi într-o țară suverană și independentă, într-un stat de drept și democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate. În acest scop, Constituția se declară a fi Legea Supremă a statului, stabilind că nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică (art. 7).

Astfel, rolul și semnificația valorică a constituției, ca lege fundamentală a unui stat, pornesc de la conținutul acesteia, care reprezintă: sursa fundamentală a sistemului politic, a puterii de stat – fenomenul și realitatea-cheie în orice organizare social-statală; baza juridică a întregii legislații, sursa sistemului de drept național, a drepturilor și libertăților cetățenești (reglementînd cele mai importante relații sociale, determinînd direcțiile reglementărilor juridice, consfințind valorile vieții sociale și de stat). În același timp, Constituția consacră principiile fundamentale ale întregii vieți economice, politice, sociale și juridice, în conformitate cu valorile fundamentale pe care statul le promovează și le apără [7, p. 137].

Din aceste considerente, orice constituție se bucură de supremație față de celelalte legi și acte normative, fiind plasată în fruntea ierarhiei actelor politice și a actelor normative, cărora le conferă legitimitate politică și, respectiv, juridică, în măsura în care acestea corespund întru totul normelor și principiilor pe care aceasta le consacră.

Este semnificativ în acest sens că, în general, constituția se prezintă a fi [16, p. 12]:

- un act juridico-normativ cu

forță juridică supremă, care determină orientarea democratică a dezvoltării statului și a întregului sistem de drept;

- un document în care și-au găsit consfințire valorile și idealurile constituționalismului internațional (prioritatea drepturilor persoanei, forma de guvernămînt republica, separația puterilor, pluralismul politic și ideologic, suveranitatea poporului, egalitatea în fața legii etc.);

- un act ce determină limitele intervenției statului în viața personală și asociativă a cetățenilor;

- o valoare informațională, deoarece textul constituției oferă informații referitoare la regimul constituțional din țară, statutul juridic al omului și cetățeanului, regimul politic, organizarea teritorială a statului, garanțiile drepturilor persoanei etc., respectiv, ea reprezintă un pașaport al statului;

- un instrument de asigurare a echilibrului între interesele sociale ale diferitelor categorii și grupuri sociale; act ce consolidează societatea la o anumită etapă de dezvoltare;

- un act ce conține în sine dispozițiile unui program de dezvoltare;

- baza modernizării statului și a societății, factor de democratizare;

- baza stabilității orînduirii de stat și sociale;

- baza unui statut constituțional democratic și stabil al persoanei.

În studiile de specialitate se consideră că supremația constituției în sistemul juridic al unui stat este determinată de faptul că ea [1, p. 157]: legitimează puterea, convertind voințele individuale sau colective în voințe de stat; conferă autoritate guvernanților, îndreptățindu-le deciziile și garantîndu-le aplicarea; determină funcțiile și atribuțiile ce revin autorităților publice; consacrînd drepturile și îndatoririle fundamentale, diriguiește raporturile dintre cetățeni, dintre ei și autoritățile publice; indică sen-

sul sau scopul activității statale, adică valorile politice, ideologice și morale sub semnul cărora este organizat și funcționează sistemul politic; reprezintă temeiul fundamental și garanția esențială a ordinii de drept; este, în cele din urmă, reperul decisiv pentru aprecierea validității tuturor actelor și faptelor juridice.

Prin urmare, supremația constituției este o categorie complexă, care cuprinde trăsături și elemente (valori) politice și juridice care exprimă poziția ierarhică a constituției nu numai în sistemul de drept, ci și în întregul sistem social-politic al unui stat. Această poziție deosebită implică un conținut normativ complex, dar bineînțeles și importante consecințe politice și juridice.

Forța juridică supremă a dispozițiilor constituționale permite crearea condițiilor necesare pentru existența unei singure ordini juridice pe întreg teritoriul statului. În același timp, valoarea constituției sporește datorită faptului că normele ei sînt de acțiune directă, sînt general obligatorii și dispun de un mecanism de protecție – momente semnificative pentru stat, societate și persoană.

În baza celor expuse, devine evident că fără reguli constituționale (ce reflectă interesele întregului popor) un stat nu poate fi guvernat, or, niciun stat nu-și poate permite să guverneze fără o lege fundamentală.

Pentru argumentarea importanței și a necesității constituției într-un stat de drept, considerăm a fi deosebit de relevante funcțiile îndeplinite de către aceasta, deoarece: în primul rînd, funcțiile sînt de natură să indice cele mai importante direcții de influențare a constituției asupra relațiilor sociale; în al doilea rînd, funcțiile permit înțelegerea esenței și menirii sociale a legii fundamentale; în al treilea rînd, funcțiile indică eficacitatea reglementării constituționale, specificul realizării normelor, princi-

piilor și instituțiilor constituționale [17, p. 122].

În teoria juridică nu există unanimitate în ceea ce privește identificarea funcțiilor concrete pe care le îndeplinește constituția. Astfel, unii autori atribuie la categoria acestora: funcțiile economică, politică, informațională, institutivă, juridică, pedagogico-educativă, integrativă, funcția de ocrotire a dreptului, de investire, sistemo-formativă [20, p. 45]; alții – funcția de echilibrare și de reglementare generală, funcția ordonării pe verticală, funcția sistemo-formativă, funcțiile geopolitică, organizațională, educativă, de programare, funcția parteneriatului social-economic [21, p. 120]. Alți autori recunosc funcțiile: ideologică, politică, geopolitică, organizațională, educativă, institutivă, de protecție a dreptului, de limitare, de stabilizare, funcția reglementării general-sociale și asigurării echilibrului între interesele sociale, funcția de asigurare a condițiilor economice egale și a parteneriatului social [23, p. 70-71].

Cercetătorii autohtoni menționează următoarele funcții ale constituției [8, p. 166]: funcția de constituire a statului, funcția de asigurare a libertăților, drepturilor, omului și cetățeanului, funcția politică, funcția juridică, funcția educativă, funcția de limitare a abuzului de putere.

În context, merită enunțate și unele clasificări ale funcțiilor constituției realizate în funcție de sfera în care acestea se manifestă. Astfel, în unele studii de specialitate [2, p. 55; 11, p. 237-238] sînt recunoscute două categorii de funcții: juridică și politică. Din punct de vedere *juridic*, funcțiile constituției sînt triple: constituie fundamentul de validitate al întregii ordini juridice; determină modalitățile de desemnare a guvernanților și le atribuie competențe; enunță principiile în baza cărora se exercită puterea, de exemplu, prin reprezentanți sau direct, separația și echilibrul puterii,

pluralismul politic etc. Din punct de vedere *politic*, funcțiile constituției sînt complexe și de asemenea sînt triple: organizează și transmite dreptul de exercitare a puterii astfel încît să fie exercitată în interesul tuturor; constituie fundamentul legitimității sistemului de guvernare, justificînd puterea de decizie a guvernanților selectați de care dispun în baza competențelor atribuite; indică ideea dreptului animator al instituției etatice, ceea ce vorbește de caracterul organizator al actului constituțional.

În doctrina constituțională rusă [17, p. 120; 19, p. 33-45], funcțiile constituției sînt clasificate, în principal, în funcții: din sfera juridică, din sfera politică și din cea ideologică.

În ceea ce ne privește, sîntem de părerea că, într-o anumită măsură, o asemenea clasificare poate fi doar convențională, în virtutea faptului că uneori una și aceeași funcție se manifestă atît în sfera politică, cît și în cea juridică. Mai mult decît atît, constituția îndeplinește și unele funcții ce exced limitele acestor sfere [5, p. 85]. În prezentul demers științific, noi însă ne vom reține atenția doar asupra funcțiilor cu caracter juridic.

Astfel, pornind de la natura sa juridică, este evident faptul că constituția îndeplinește importante funcții în **sfera juridică**. Ele sînt menționate de majoritatea specialiștilor, însă doar unii, după cum am subliniat deja, le-au integrat într-o categorie distinctă, pe cînd alții atestă doar existența unei funcții juridice de rînd cu celelalte. În acest sens, potrivit autorului Iu. N. Todîca [23, p. 71], funcția juridică a constituției se manifestă prin aceea că în corespundere cu normele acesteia este format sistemul legislației naționale. Importanța acestei funcții este determinată de proprietățile distincte ale constituției: supremație, forță juridică supremă, procedură specială de adoptare și modificare, forme specifice de protecție.

Într-o altă viziune (S. A. Avakian), esența funcției juridice a legii supreme rezidă în faptul că ea [14, p. 20]: reprezintă baza unui nou sistem de drept și a unei noi orînduri juridice din cadrul statului (sau începutul unei noi etape în dezvoltarea lor, dacă acestea există); reglementează relațiile sociale și în calitate sa de act normativ-juridic cu acțiune directă poate genera apariția acestora; impulsionează dezvoltarea legislației și adoptarea de acte normativ-juridice care dezvoltă ideile generale și dispozițiile constituționale.

Fără a reduce semnificația acestor accepțiuni, totuși considerăm mai relevante opiniile autorilor care susțin exercitarea de către constituție a mai multor funcții în sfera juridică. În esență, asemenea abordări dezvăluie profunzimea rolului și importanței juridice a legii supreme. Respectiv, în viziunea cercetătorului V. O. Lucin [19, p. 34-35], funcțiile constituției din sfera juridică sînt funcții regulative (de reglare), care prin esența lor demonstrează posibilitățile juridice ale legii supreme, arată cum se manifestă menirea specială a ei în ordonarea relațiilor sociale. La categoria acestora autorul citat atribuie: funcția de instituire, funcția de investire cu drepturi, funcția de protecție și funcția de orientare social-normativă (de programare).

La rîndul său, autorul I. A. Kraveț evidențiază următoarele funcții ale constituției exercitate în sfera juridică [17, p. 127-147]: funcția de limitare a puterii de stat, funcția de instituire a unei noi ordini constituționale, funcția de investire cu drepturi, funcția de protecție și stabilizare, funcția teleologică (de programare), funcția de legitimare a puterii de stat, funcția sistemo-formativă. În același timp, autorul divizează funcțiile din sfera dată în negative și pozitive, subliniind că funcțiile negative marchează anumite limitări, pe cînd cele pozitive asigură o funcționare activă

a organelor constituționale ale puterii de stat.

Așadar, o primă funcție importantă exercitată de constituție în sfera juridică este **funcția de instituire a unei noi ordini constituționale**. Esența acestei funcții rezidă în faptul că constituția apare în rezultatul unor transformări radicale din viața unei societăți și devine astfel baza politico-juridică pentru dezvoltarea acesteia în următoarea etapă istorică [14, p. 13]. Ea se manifestă prin recunoașterea și legalizarea celor mai importante instituții social-economice și politice ale societății [19, p. 35]. Cu ajutorul acestei funcții se creează structura politică și de drept, sînt determinate modul de organizare și competențele celor mai importante organe ale puterii de stat.

În esență, însăși adoptarea constituției semnifică inițierea creării unui nou sistem politic și, respectiv, de drept. Desigur, o asemenea funcție este caracteristică în special constituțiilor care au marcat abolirea regimurilor totalitare, relevant în acest sens fiind și cazul Constituției Republicii Moldova, prin adoptarea căreia s-au pus bazele procesului de edificare a statului de drept (în ceea ce privește constituțiile adoptate în timpul acestor regimuri – de exemplu, în perioada sovietică –, în virtutea formalismului lor, o asemenea funcție li se poate recunoaște doar convențional cu toate că în viziunea guvernanților acelor vremuri fiecare constituție a marcat o nouă etapă în dezvoltarea social-politică a statului).

O altă funcție a constituției este **funcția de organizare**. În viziunea cercetătorului S. A. Avakian, o semnificație organizațională importantă este proprie însăși adoptării legii supreme. S-ar părea că multe din cele reglementate constituțional există deja în practică, fiind prevăzute de actele normative-juridice precedente. Și totuși, apariția unei noi constituții reprezintă un factor ce mobilizează societatea

și organele de stat [14, p. 16]. Prin intermediul funcției de organizare, constituția stimulează activismul politic, orientează organele de stat, asociațiile obștești și toți cetățenii spre o activitate conformă literei și spiritului noii legi supreme. În același context se înscrie și faptul că constituția reprezintă un act juridic cu acțiune directă, ceea ce permite apariția unor raporturi sociale nemijlocit în baza normelor constituționale.

Potrivit autorului Iu. N. Todîca, funcția de organizare a constituției rezidă în faptul că ea fixează sistemul organelor puterii de stat și a administrației publice locale, determină principiile de interacțiune între ramurile puterii de stat, între centru și puterea locală, stabilește forma de guvernămînt – republica [23, p. 71]. Desigur, prin prisma acestei funcții devine evident rolul constituției în organizarea statală a unei societăți, în determinarea principiilor și valorilor fundamentale, în baza cărora funcționează toate sistemele social-politice instituite în acest scop.

În același timp, constituția nu se limitează doar la stabilirea sistemului organelor de stat, ea determină concomitent și sferele lor de activitate, drepturile și obligațiile, specificul interacțiunii dintre ele. Acest fapt marchează o altă funcție a legii fundamentale – **funcția de investire cu drepturi**, esența căreia rezidă în determinarea bazelor statutului juridic al organelor de stat, al individului și cetățeanului. Semnificativă în acest caz este viziunea autorului Iu. N. Todîca [23, p. 73], care susține că rolul funcției date e deosebit de important sub aspectul delimitării stricte și clare între competențele ramurii legislative și celei executive a puterii de stat și pentru excluderea confruntării dintre ele. Mai mult, considerăm că anume prin intermediul acestei funcții constituția asigură realizarea și respectarea principiului separației și colaborării puterilor în

stat – principiu fundamental pentru un stat de drept.

În același timp, merită a fi enunțată și contribuția acestei funcții la determinarea raporturilor dintre stat și cetățean, prin fixarea constituțională a drepturilor și obligațiilor reciproce. Sub acest aspect, se impune în atenție o altă funcție îndeplinită de constituție – **funcția de limitare a puterii de stat**, care implică două momente importante: limitarea puterii în interiorul statului și limitarea puterii acestuia în raport cu cetățenii. În acest sens, este relevantă afirmația autorului francez B. Chantebout, care susține că „constituția este o cartă care limitează puterea în cadrul statului și puterea statului în cadrul societății” [3, p. 25].

Astfel, luînd în considerație faptul că oricărui stat, fie chiar cel mai democratic, îi este proprie tendința abuzului de putere, societatea în mod obiectiv are nevoie de constituție, prin care să limiteze puterea de stat. Respectiv, funcția examinată asigură limitarea intervenției nejustificate a statului în viața personală a omului, în problemele ce țin de asigurarea și funcționarea formațiunilor obștești, inclusiv a partidelor politice, organizațiilor religioase [23, p. 77]. Din acest punct de vedere, constituția este un act fundamental nu numai al statului, ci și al societății. Valoarea ei pentru societate rezidă mai întîi de toate în aceea că ea limitează (interzice) dreptul și posibilitatea organelor statului de a se implica în viața personală a omului și cetățeanului, conturează modele generale de comportament care urmează a fi respectate atît de către cetățeni, cît și de către stat [16, p. 9]. Astfel, dacă în trecut prin constituție se înțelegea numai organizarea statului, atunci transformările radicale generate de revoluția burgheză franceză de la sfîrșitul sec. al XVIII-lea a completat această noțiune cu un conținut principial nou. Ca rezultat, constituția, din mijloc de consfinți-

re a orînduirii statului absolutist cu putere nelimitată, a devenit lege fundamentală ce consfințește organizarea unui stat constituțional, în care puterea este limitată, restrînsă de suveranitatea poporului, de drepturile omului și cetățeanului, care în totalitatea lor formează sfera autonomiei individuale a persoanei, libere de intervenția statului și a agenților acestuia [26, p. 14].

Cea de-a doua latură a funcției examinate presupune limitarea puterii în interiorul ei, ceea ce se manifestă prin restrîngerea dreptului de legiferare al puterii legislative, a dreptului de administrare al puterii executive, a dreptului de a realiza justiția al puterii judecătorești și orientarea acestora spre adoptarea, executarea și aplicarea legilor în conformitate cu prescripțiile constituționale. În esență, regula obligatorie pentru toate autoritățile publice este să activeze doar în conformitate cu normele constituționale.

O altă funcție atribuită constituției este **funcția de legitimare a puterii de stat**, care se manifestă concomitent în două sfere: juridică și politică. Se consideră a fi legitimă puterea (sau competențele de putere) consfințite de normele constituționale. În lumea contemporană, principiul fundamental de legitimare a puterii este considerat a fi principiul suveranității poporului. Respectiv, instituind organele puterii de stat, constituția stabilește cerința ca competențele de putere ale acestora să fie exercitate în corespundere cu voința poporului și concepția binelui comun.

Cercetătorul I. A. Kraveț [17, p. 143-145] recunoaște existența a cîtorva nivele de legitimare a puterii de stat. Un prim nivel ar fi **legitimarea statutară**, realizată prin intermediul instituirii organelor de stat și stabilirii competențelor acestora în normele constituției. În esență, legitimarea statutară asigură posibilitățile constituționale ale autorităților publice și limitele con-

stituționale ale activității lor. Un alt nivel de legitimare a puterii de stat este **legitimarea procedurală**, care are loc prin intermediul diferitor modalități de formare a organelor de stat prevăzute de constituție. Legitimarea procedurală poate astfel să se realizeze prin alegeri (în special, caracteristice organelor reprezentative – parlament, șeful de stat, organele administrației publice locale), numiri (pentru autoritățile executive și judecătorești) sau concurs. Al treilea nivel de legitimare, cel mai complicat, este recunoscut a fi **legitimarea funcțională**. Aceasta presupune anumite cerințe față de conținutul activității organelor de stat, printre care amovibilitatea puterii și supunerea acesteia societății și cetățeanului. Astfel, puterea de stat corespunde cerințelor legitimării funcționale dacă activitatea organelor de stat este eficientă în realizarea sarcinilor generale de dezvoltare a statului, în exercitarea funcțiilor sociale și de altă natură ale statului.

O altă funcție a constituției expusă în literatura de specialitate este **funcția de protecție**. Ea caracterizează legea supremă, în primul rînd, din punctul de vedere al orientării normelor acesteia spre protecția bazelor regimului constituțional, a instituțiilor statului și a societății, iar, în al doilea rînd, indică mecanismul ei de „autoasigurare” și „autoprotecție”. În sens larg, această funcție se realizează prin însăși existența constituției ca act politico-juridic fundamental, în sens restrîns – prin interdicțiile și puținele sancțiuni cuprinse în normele constituționale [19, p. 37; 23, p. 76].

În acest context, constituționalistul V. O. Lucin [19, p. 37] menționează că funcția de protecție se realizează în diferite forme, cu utilizarea diferitor procedee și mijloace de influențare a normelor constituționale asupra relațiilor sociale. Respectiv, constituția consfințește obiectele, valorile sociale ce trebu-

ie protejate. La categoria acestora pot fi atribuite: omul, drepturile și libertățile acestuia (art. 1 alin. (3) din Constituția RM), suveranitatea poporului (art. 2), inalienabilitatea și integritatea teritoriului (art. 3), democrația și pluralismul politic și ideologic (art. 5) etc.

O exprimare a funcției de protecție a constituției este, în același timp, și consfințirea constituțională a principiului legalității, determinarea acesteia fiind general obligatorie. Același efect îl are și recunoașterea supremației constituției în sistemul normativ-juridic al statului (art. 7). Un rol important în realizarea acestei funcții îl au cu precădere normele-garanții și normele-interdicții ce formează conținutul legii supreme [5, p. 93].

Evident, fixarea constituțională a valorilor sociale nu este suficientă pentru protecția lor reală. La acest capitol, practica mondială atestă multiple derogări și încălcări ale normelor constituționale. Cerințele constituționale adesea sînt neglijate chiar și de deputați, reprezentanții puterii executive, șefii de stat, momente ce generează crize constituționale. Din această perspectivă, în studiile de specialitate se menționează necesitatea protecției și apărării juridice a constituției, care presupune activitatea de asigurare, cu ajutorul mijloacelor juridice, a supremației constituției, a forței ei juridice și normative supreme în societate și respectarea strictă a acesteia [24, p. 5-12; 25, p. 5-6].

La acest subiect, cercetătoarea N. M. Kolosova afirmă că „protecția constituției presupune un complex de măsuri orientate spre înlăturarea barierelor în realizarea acesteia și prevenirea încălcării normelor ei”; „apărarea constituției presupune contracararea încălcărilor concrete a normelor constituționale” [15, p. 374]. Corespunzător, Iu. N. Todica susține că, în asemenea circumstanțe, deosebit de actuală devine problema stabilirii răspunderii

constituționale pentru încălcarea normelor legii fundamentale, elaborarea unor mecanisme adecvate pentru protejarea regimului constituțional, a celor mai importante instituții politico-sociale și juridice [23, p. 76-77].

Prin urmare, pentru ca funcția de protecție a constituției să fie exercitată eficient, sînt necesare garanții sigure de eficiență a constituției ca lege supremă, un mecanism eficient de realizare care să determine respectarea și realizarea acesteia necondiționată de către toți și, respectiv, sancționarea celor care nu se conformează acestor exigențe. Prin esență, este o condiție indispensabilă a eficienței celorlalte funcții exercitate de constituție.

Referitor la drepturile și libertățile omului și cetățeanului, unii autori evidențiază o funcție distinctă a constituției orientată spre protecția acestora – **funcția de protecție a drepturilor omului** [23, p. 75]. Fără îndoială, o asemenea funcție este inerentă unei constituții democratice. În acest sens, destul de obiectiv se accentuează în studiile de specialitate că principalul scop al unei constituții constă în garantarea libertății și securității ființei umane sub toate aspectele sale [13, p. 56].

Vorbind nemijlocit despre Constituția Republicii Moldova, precizăm că, în general, aceasta asigură protecția drepturilor și libertăților omului în principal prin:

a) stipularea în art. 1 că: „Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate”;

b) recunoașterea supremației dreptului internațional al drepturilor omului;

c) consacrarea unui întreg titlu (II) drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale omului, relevînd astfel importanța primor-

dială a instituțiilor respective în viața statului și a societății;

d) stabilirea unor interdicții, de exemplu: „Proprietatea nu poate fi folosită în detrimentul drepturilor, libertăților și demnității omului” / art. 9 alin. (2)/; „Nici o lege nu poate îngădi accesul la justiție” / art. 20 alin. (2)/; „Nimeni nu poate fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul comiterii, nu constituia un act delictuos” / art. 22/; „Nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante” / art. 24 alin. (2)/ etc.;

e) stabilirea expresă a unor obligații și îndatoriri pentru stat, de exemplu: „Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului” / art. 16 alin. (1)/; „Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle” / art. 23 alin. (2)/; „Statul respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată” / art. 28/ etc.

Încă o funcție importantă recunoscută constituției este **funcția sistemo-formativă** [p. 17, p. 145], care implică două laturi interdependente. Pe de o parte, constituția este actul normativ-juridic principal în sistemul legislației unui stat, în această postură ea constituind baza juridică a întregii legislații, care, la rîndul său, este chemată să dezvolte prescripțiile constituționale prin reglementarea mai detaliată a relațiilor sociale. Concomitent, în calitate de fundament al legislației, constituția stabilește denumirea și tipurile actelor normativ-juridice proprii diferitor ramuri ale legislației – constituțională, administrativă, penală, civilă etc. Pe de altă parte, luînd în considerație distincția ce există între drept și lege, este evident că rolul constituției nu se reduce doar la postura sa de act normativ-juridic fundamental în sistemul legislației, ci este cu mult mai amplu și profund. Astfel, în cuprinsul ei sînt consfințite principiile fundamentale ale dreptului

ce stau la baza întregului sistem de drept – principiile constituționale ale organizării și interacțiunii dintre individ, societate și stat. Anume grație acestora ramurile de drept se integrează organic în sistemul de drept. Respectiv, prin intermediul funcției sistemo-formative, constituția poate să mențină integritatea ramurilor de drept în sistem. Din acest punct de vedere, cercetătorul V. O. Lucin consideră legea fundamentală ca fiind „veriga organizațională principală, temelia sistemului de drept”, ce-i asigură echilibrul [18, p. 38-39].

O altă funcție recunoscută constituției în literatura de specialitate este **funcția de stabilizare**, esența căreia rezidă în faptul că legea supremă este rezultatul consensului diferitelor forțe politice, fiind astfel un factor stabilizator pentru dezvoltarea relațiilor sociale [23, p. 80]. Prin reglementarea structurii și sistemului puterii de stat, competenței organelor de stat, a principiilor și formelor activității acestora, constituția are un rol de stabilizare a statului ca instituție politică, conturează cîmpul de funcționare a acestuia și posibilitatea de a influența procesele sociale. În mare parte, această funcție derivă din caracterul stabil al constituției, marcat de procedura complexă de modificare a acesteia. Astfel, datorită exigențelor stabilite pentru modificarea textului constituțional, se asigură continuitatea stabilă a ordinii impuse de normele constituționale.

Trebuie evidențiat în acest sens rolul constituției în asigurarea stabilității sistemului de drept, continuității acestuia, indiferent de transformările politice sau de altă natură din societate. Astfel, stabilitatea constituției este baza stabilității sistemului de drept al statului, al regimului constituțional, ce garantează neadmiterea modificării acestora în funcție de diferite considerente politice de conjunctură [22, p. 34-35].

Constituția îndeplinește, de ase-

menea, și o *funcție de programare* [17, p. 134] sau *de orientare social-normativă* [19, p. 37]. Avînd în vedere faptul că statul și societatea trebuie să dispună de anumite orientări în dezvoltarea lor, este necesară în acest sens stabilirea normativă a acestora la nivelul legilor fundamentale. Prin urmare, constituția nu numai fixează ceea ce a obținut statul și societatea la momentul adoptării sale, ci și prefigurează noi scopuri și obiective, orientări pentru viitor, pentru dezvoltarea sistemelor din sferele juridică, politică, economică, socioculturală etc. Respectiv, în perioada contemporană, deosebit de semnificativă și actuală este edificarea statului suveran și independent, democratic, social și de drept.

Faptul recunoașterii constituționale a Republicii Moldova ca fiind un stat de drept prin esență nu presupune existența acestuia ca atare, ci tendința generală a statului și a societății spre edificarea acestuia în limitele teritoriului național. Așadar, constituția cuprinde în sine dispozițiile unui program (materializate în normele-sarcini, normele-obiective, normele-principii), care sînt semnificative pentru elaborarea strategiilor de dezvoltare, determinînd direcțiile prioritare ale politicii interne și externe.

În doctrină mai sînt atestate și alte funcții îndeplinite de constituție, însă noi ne vom opri aici, deoarece considerăm că cele studiate sînt destul de relevante pentru o lege fundamentală ce se vrea democratică. În context, este important de a evidenția faptul că nu întotdeauna și nu toate constituțiile îndeplinesc concomitent toate funcțiile enunțate. Realizarea coordonată a acestora ar fi ceva ideal, însă dificil de îndeplinit. Prin urmare, una dintre sarcinile principale în edificarea statului de drept este asigurarea realizării coordonate a funcțiilor constituției, consolidarea mecanismului constituțional în vederea recunoașterii și conștientizării de

către toți cetățenii a rolului fundamental al constituției pentru stat și societate și respectarea acesteia ca valoare socială supremă.

Concluzii. Așadar, un stat de drept nu are nevoie doar de constituție, deoarece existența acesteia nu dovedește existența statului ca stat de drept (constituția poate legitima un regim autoritar sau dictatorial [12, p. 350]). Statului de drept îi este inerentă o lege fundamentală democratică, care să-și îndeplinească eficient funcțiile, adică să instaureze în cadrul societății un regim constituțional democratic real, respectat de către toți.

Referințe bibliografice

1. Arseni A. Dreptul constituțional și instituții politice. Teoria Constituției. Chișinău, 1997.
2. Bourdeau G. Hamon F., Troper M. Droit constitutionnel. Paris: LGDJM, 1993.
3. Chantebout B. Droit constitutionnel et science politique. Paris, 1986.
4. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1 din 12.08.1994 (cu modificări și completări pînă în 14.07.2006).
5. Costachi Gh. Direcții prioritare ale edificării statului de drept în Republica Moldova. Chișinău: Institutul de Istorie, Stat și Drept, 2009.
6. Costachi Gh., Hlipcă P. Organizarea și funcționarea puterii în statul de drept. Monografie. Brașov: Tipografia Universității "Transilvania", 2010.
7. Costachi Gh., Hlipcă P. Organizarea și funcționarea puterii în statul de drept. Ed. a II-a. Chișinău: S.n., 2011.
8. Guceac I. Constituția la răscurse de milenii. Chișinău: S.n., 2013.
9. Ionescu C. Drept constituțional comparat. București: C. H. Beck, 2008.
10. Muraru I., Tănăsescu E. S. Dreptul constituțional și instituții politice. Ediția a 12-a. Vol. II. București: All Beck, 2005.
11. Popa V. Dreptul Public. Chișinău, 1998.

12. Popescu S. Teoria Generală a Dreptului. București: Lumina Lex, 2000.

13. Potînga A., Costachi Gh. Asigurarea drepturilor omului în lume. Chișinău: Epigraf, 2003.

14. Авакьян С. А. Конституция России: природа, эволюция, современность: 2-е изд. Москва: РЮИД, "Сашко", 2000.

15. Колосова Н. М. Охрана и защита конституции. В: Конституционное законодательство России. Под ред. Ю. А. Тихомирова. Москва, 1999.

16. Костаки Г. Сущность и значение конституции в правовом государстве. În: Revista Națională de Drept, 2009, nr. 6.

17. Кравец И.А. Российский конституционализм: проблемы становления, развития и осуществления. Санкт-Петербург: Издательство «Юридический центр Пресс», 2005.

18. Лучин В. О. Конституционные нормы и правоотношения. Москва, 1997.

19. Лучин В. О. Конституция Российской Федерации. Проблемы реализации. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2002.

20. Мелашенко В. Ф. Основы конституционного права Украины. Киев, 1996.

21. Румянцев О. Г. Основы конституционного строя России. Москва, 1994.

22. Тодыка Ю. Н. Конституционные основы формирования правовой культуры. Харьков: «Райдер», 2001.

23. Тодыка Ю. Н. Конституция Украины: проблемы теории и практики. Харьков: «Факт», 2000.

24. Шульженко, Ю. Л. О понятии «правовая охрана конституции». В: Государство и Право, 2002, № 7.

25. Шульженко, Ю. Л. Самоохрана Конституции Российской Федерации. Москва, 1997.

26. Эбзеев Б. С. Конституция. Правовое государство. Конституционный Суд: Учебное пособие для вузов. Москва, 1997.